

չըլլար ճաճանչներ արտացոլանալ, և իր զանգուածը պիտի չնուազէր: Այն զանգուածը որ կը նուազի, անշուշտ կը փոխուի իր համարժէք զօրութեամբ:

Յիշենք թէ նիւթին կազմութեան այս նոր բացատրութիւնը կը սասանէ երկու նշանաւոր սկզբունքներ, որոնք անխորտակելի ճշգրտութեան մը վրայ հիմնուած ըլլալ կը թուէին. նախ՝ Լաւուազիէի օրէնքը: Քիմիական յարափոխութեանց (réaction) մէջ արտադրուած տաքութիւնը կը նուազեցնէ մարմիններուն զանգուածը:

Լաւուազիէ

Յ. ԴԱՆԻԹԵԱՆ

Chrestomatie de l'Arménien moderne
publié par F. MACLER
Librairie Orientaliste. Paul Geuthner
Paris, 1932.

Տարի չ'անցնիր որ Ուս. Ֆ. Մաքլէր հատոր մը հրատարակ չհանէ: Այս անգամ հրատարակած է Ծաղկաբաղ մը հայ արդի հեղինակներու գրուածքներէն, կամ լաւ եւս ընթերցարան մը այն օտարներուն համար, որ արդի հայերէնը կ'ուսանին: Կտորներու ընտրութեան մէջ գրական կամ գեղեցկագիտական ոչ մէկ նկատառում, ընդհակառակն աւելի լեզուական պարզութեան և զիւրմբունքի լիութեան ուշ դարձուցած է, ինչպէս կը յայտնէ գիրքը կազմող երեք էջ ֆրանսերէն նախաբանին մէջ. այս պատճառաւ ընթերցարանին առաջին կտորները քաղուած են «Մայրենի լեզու»-ներէ: Այնուհանդերձ հատորին մէջ զրուած Արովեանի հինգ էջնոց կտորէն, ինչպէս և ուրիշներէ, օտար հայագէտ մը շատ բան պիտի չկարենայ հասկնալ: Երկու անջատ մասերու մէջ գետեղուած են Արեւելահայ և Արեւ-

մտահայ գրականութիւններէն առնուած մասեր՝ արձակ և տաղաչափուած, առանձին տիտղոսներու ներքեւ: Կովկասահայ քերթողներէ երեք ոտանաւորներ միայն հիւրասիրուած են, Ա. Արովեանէ, Ս. Ծատուրեանէ և Ղ. Աղայեանէ: Իսկ արեւմտահայ բանաստեղծներէն ընդունուած են Մեր. Պարսամեան, Զ. Գալէմբեարեան և այլն և անտեսուած Մեծարենց, Ալիշան եւն.: Յետ Հայաստանի արդի Հանրապետութեան տարիներ առաջ որդեգրած նոր ուղղագրութեան վրայ տեղեկութիւններ տալու, Տ. Դաւիթ Բէկի ձեռքով, կը մէջբերէ՝ իբր նմոյշներ այդ ուղղագրութեան, Խորհրդահայ օրաթերթերէ հանուած կտորներ:

Գրքին այս կազմը շատ պարզ կը ցուցնէ թէ սոյն հատորը ամենեւին նպատակ չունի ծանօթացնել օտարներուն հայ արդի գրականութիւնը իր կեանքին ու յառաջիկա դացման և զինքը յատկանշող գեղեցկութիւններուն մէջ: Ու չեմ ալ կարծեր որ յարգելի Ուսուցչապետը այդ յաւակնութեամբ հրապարակ իջած ըլլայ. նոյնիսկ բոլորովին մոռցուած են Խորհրդային Հայաստանի նոր սերունդի գրական ներկայացուցիչները և օրագիրներէ հատուածներ ընդունուած:

Ամէնէն վերջը գետեղուած է գրքին պարունակած հայերէն բառերուն հասկացողութեան համար հայերէնէ ֆրանսերէն բառգիրք մը: Հատորը այնքան ստուար ալ չէ, միջին գիրքով ընդամենը 400 էջերէ կը կազմուի. այնուհանդերձ կ'արժէ 100 ֆրանք:

Հ. Կ. Ք.

ԲՈՒՆՈՐ ՀԱՅ ԳՐԻ ՄՇԱԿՆԵՐՈՒՆ

Միւսիմարեան Ուստիս հայկական մատենադարանին ղրկեցէք ձեր բոլոր հրատարակութիւններէն (գիրք, թերթ, օրագիր եւն.) գրախօսելու կամ համարժէք գրքեր ստանալու պայմանով:

Մի մոռնաք որ այդ կերպով ստատարած պիտի ըլլաք միանգամայն ողբ. Հ. Ա. Ղազիկեանի կիսատ թողած հսկայ «Հայկ. մատենագիտութեան» ամբողջական հրատարակութեան ատաղծ հայթայթելով եւ աշխատողները քաջալերելով: ԽՄԲ.

Հ. ՅԱԿՈԲՈՍ Վ. ՏԱՇԵԱՆ

Պարզապէս խոստում մը կատարելու համար չէ որ այս տողերը կը գրենք, այլ հոգեպէս բաժանորդ ըլլալու ազգային մեծ սուգին՝ մեծանուն բանասէրին մահուան համար, և մեր կարգին արձանագրելու հայ գրականութեան էջերուն մէջ՝ անբասիր կեանքը, անբաւ գործը և անբաւ փառքը այդ «Ազնիւ Մարդուն», հայրենասէր Սրտին, ստեղծող Մտքին», այն պահուն, երբ, յետ արդիւնալից կեանքի մը, նա անդարձ մեկնելով մեզմէ, ընդերկար ալկնապիշ կը թողու մեզ լուսաւոր հետքին վրայ որ իր ետեւէն կ'երկարի, և ան՝ անշուշտ անջինջ՝ որքան պիտի ապրի և հետագօտէ հայ միտքը գրական բանասիրական մարզին մէջ:

ԿԵԱՆՔԸ. — Հ. Յակոբոս Վ. Տաշեան — մկրտութեան անունով Ֆրանչիսկոս — ծնած է Կարնոյ Արծաթի գիւղը, 25 Հոկտ. 1866ին: Ֆրանչիսկոս իր մանկութեան օրերուն կը կրէ աչքի ծանր հիւանդութիւն մը, որուն ի դարման՝ բարեպաշտ ծնողքը ուխտ կ'ընեն իրենց զաւակն Աստուծոյ սուրբ Սեղանին պաշտօնեայ նուիրելու՝ եթէ բուժուի. և իսկապէս, անոր բուժուի մին վրայ ծնողաց խոստումն ալ գործ կը դառնայ: Ֆրանչիսկոս 1880, Նոյեմբեր 20ին մուտք կը գործէ Վիեննայի Միւլթարեան հայրերու մեհաստանը:

Կանխենք ըսել թէ Տաշեան այն ատեն կը վառէր իր գիտնականի ճրագը — որ յետոյ փառոս մը պիտի դառնար հայ բանասիրութեան փոթորկոտ ծովի ափին — երբ արդէն իր վերջալոյսին մէջ էր վաստակաւոր Գաթըրճեան, և իր չիրագործած ծրագիրներու և մանաւանդ «Արբազան Պատարագամատոյցը Հայոց» հսկայ գործը՝ Տաշեան ինքն էր որ օր մը վերստին

քննած, լրացուցած և ճոխացուցած յաւելուածներով լոյս աշխարհ պիտի հանէր: Նոյնինքն Տաշեան պիտի ըլլար դարձեալ, որ օր մը հայ լեզուի հնութեան և դարաւոր կեանքի մեծ լի մէկ յուշարձանը պիտի կանգնէր «Ուսումն հայերէն դասական լեզուի», գործ մը զոր եթէ կազմած էր իր մանկութեան դաստիարակ և ուսմանց վերակացու Հ. Քերոբէ Սպենեան, սակայն Տաշեանի բովբէն անցած, նոր և հսկայ կերպարանք պիտի առնէր, մեծ ու պատկառելի. դժբախտաբար կիսատ:

Ուշիմ և ազնիւ պատանին իննամեայ ընթացքով մը 1880 Նոյ. — 1889 Դեկտ. կ'աւարտէ ուսումները և կը քահանայանայ Գեղ. Ս. Այտընեանի ձեռքով 1889 Դեկտ. 25ին: Եւ այդ օրերէն կը սկսի անոր ուսուցչական ասպարէզը իր վանքի աշակերտութեան, որոնց կը դասախօսէ՝ իմաստասիրութիւն եւ հայերէն: Բայց, ինչպէս կ'ըսէ Հ. Ներսէս Վ. Ալիւսեան, Տաշեան շուտով կը հրաժարի այդ գործէն հետեւելու համար իր նախընտրած ասպարէզին՝ հայկական մատենագրական ու բանասիրական ուսումներու, որոնց մէջ այնքան պիտի փայլէր և նպաստէր հայ և օտար ուսումնասէրներու:

Համեմատօրէն խաղաղ կեանք մ'անցուց նա: 1893ին Հ. Գ. Գալէմբեարի հետ կ'ուղեւորի դէպ ի թրիեսթ և Վենետիկ. 1894ին կ'երթայ Պերլին՝ ուսումնասիրելու համար տեղոյն Արքունի Մատենադարանի հայերէն ձեռագիրները, եւ կը ցուցակագրէ զանոնք: Գործ մը՝ որ դեռ ան-

1. Ողբացեալ Հ. Յ. Տաշեանի կենսագրական այս հակիրճ տողերուն մէջ Հ. Ալիւսեանէն կ'օգտուինք. «Հանդէս Ամս.» Թ. 1-2. 1933: